

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2021, 5(2): 1051-1069.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.753](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.753)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

'Kadın ve Turizm' Konulu Çalışmaların Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi

Çilem ELMAS, Bilim Uzmanı, e-posta: cilemelmas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0888-5451>

Dr. Öğr. Üyesi Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU, Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Edirne, e-posta: ebrozboyacioglu@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5514-340X>

Öz

Günümüzde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki duyarlılığın yansıması olarak kadın çalışmaları sıklıkla incelenen alan haline gelmiştir. Hizmet sektörü içinde yer alan ve işlerin önemli bir bölümünün kadın odaklı olması nedeni ile turizm sektörü; emek-yoğun yapısı yanında kadın-yoğun özelliği de göstermektedir. Turizmin sayısal olarak büyümesi ve sosyo-ekonomik etkilerinin bireylerin gelişimlerine katkısı nedeni ile kadın ve turizm olgularını birlikte ele alan çalışmalarda artış yaşanmaktadır. Çalışmada bibliyometrik yöntem ile Vosviewer paket programı kullanılarak "kadın" ve "turizm" kavramlarına yönelik içerik analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında Web of Science veri platformundan elde edilen 3245 çalışma incelemeye tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler görsel haritalama tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Anahtar sözcükler üzerinden yapılan eşdizimlik analizine göre altı farklı tema belirlenmiş ve Tourism, Gender, Cross-Border Reproductive Care, Motivation, Sustainable Tourism ve Segmentation olarak gruplandırılmıştır. Araştırma kapsamında en çok makale türünde çalışmaya ulaşılmıştır. Alanyazında kadın konusunun ağırlıklı olarak konaklama işletmeleri ölçeğinde incelendiği belirlenmiş ve çalışmaların 1975'te başlayıp 2010 yılından sonra artış gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre turizmde kadınlar ağırlıklı olarak cam tavan engelleri, ücret ayrımcılığı, çalıştıkları departmanlar ve yönetim kademelerindeki rollerine ilişkin konularda incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Turizm, Bibliyometri, Görsel Haritalama.

Makale Gönderme Tarihi: 20.03.2021

Makale Kabul Tarihi: 04.06.2021

Önerilen Atıf:

Elmas, Ç. ve Boyacıoğlu, E. Z. (2021). 'Kadın ve Turizm' Konulu Çalışmaların Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 1051-1069.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2021, 5(2): 1051-1069.

DOI: [10.26677/TR1010.2021.753](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.753)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Bibliometric Analysis of 'Women and Tourism' Studies with Visual Mapping Technique

Çilem ELMAS, MSc., e-mail: cilemelmas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0888-5451>

Assistant Prof. Dr. Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU Trakya University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Edirne, e-mail: ebrozboyacioglu@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5514-340X>

Abstract

Women's studies have become popular area in recent times as a reflection of the sensitivity to gender equality. The tourism sector is a part of the service sector and significant part of the work is women oriented. In addition to its labor-intensive structure, tourism also shows a "woman-intensive" feature. Due to continuous growth of tourism and contribution positive effects to socio-economic development of individuals, it has been an increase in studies dealing with "women and tourism" topics together. A content analysis on the concepts of "women" and "tourism" has been performed using the Bibliometric method and Vosviewer programme. Within the scope of the study, 3245 studies obtained from the Web of Science data platform and analyzed using visual mapping technique. According to the co-occurrence analysis made on the keywords of studies, six different themes were determined and these were grouped as Tourism, Gender, Cross-Border Reproductive Care, Motivation, Sustainable Tourism and Segmentation. The obtained document type within the scope of their search is the article. It has been determined that the issue of women is mainly studied in the accommodation enterprises. In literature, women-oriented studies started in 1975 and increased after 2010. According to research findings women in tourism are predominantly determined on glass ceiling barriers, wage discrimination, working departments and their roles in management levels.

Keywords: Women, Tourism, Bibliometric, Visual Mapping.

Received: 20.03.2021

Accepted: 04.06.2021

Suggested Citation:

Elmas, Ç. and Boyacıoğlu, E. Z. (2021). Bibliometric Analysis of 'Women and Tourism' Studies with Visual Mapping Technique, *Journal of Turkish Tourism Research*, 5(2): 1051-1069.

© 2021 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma için bireylerin özgürlüklerinin, fırsatlarının ve tercih haklarının çeşitlendirilmesi, refah düzeylerinin artırılması, daha sağlıklı ve mutlu yaşam sürmelerinin sağlanması oldukça önemlidir (Görgün Baran, 2016: 20). Kişilerin ekonomik, siyasal ve sosyal hayatta hak ve imkânlardan eşit ölçüde yararlanması, toplumsal eşitlikçi bir ortamın yaratılmasına olanak sağlamaktadır (Neziroğlu, 2018: 1). Ancak toplumu oluşturan kadın ve erkekleri birbirinden ayıran bir dizi toplumsal ve kültürel değer yargıları bulunmaktadır. Kadın ve erkek arasında bulunan toplumsal ve kültürel farklılıkları toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklamak mümkündür (Yüksel, 1999: 69). Toplumsal cinsiyet bireyin biyolojik cinsiyetinin ötesinde ataeril sistemin oluşturmuş olduğu kadınlık ve erkeklik kavramlarıyla ilişkilidir (Kaypak, 2014: 345). Bu durum kadın ve erkek arasında tüm alanlarda eşitsizliği ortaya çıkarmakta ve birini ötekine daha avantajlı hale getirmektedir (Özateş, 2015: 18).

J. S. Mill (1869) "The Subjection of Women" adlı kitabında, kadınlara yönelik baskıları eleştirmiş ve kadınların özgür olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Bireylerin baskı altında kaldıkları zaman her bakımdan mutsuz olacaklarını, bunun sonucunda hayatlarını anlamlı kılamayacaklarını şu sözlerle dile getirmektedir: "Bir cinsin diğerinin üzerinde üstünlük kurması kendi içinde yanlış olmaktan öte insanlığın gelişiminin önündeki en büyük engeldir" (Donovan, 1997: 62).

Günümüzde, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için kadınların ekonomik yaşama, sosyal hayata ve karar mekanizmalarına katılımı hayati önem taşımaktadır. Karar almanın bütün düzeylerine eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı yerleştirilmeden kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşılamayacaktır (Boyacıoğlu, 2014: 89). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden biri olan "Toplumsal cinsiyet eşitliği" ile kadının her alanda aktif katılımının sağlanması mümkün olacağı öngörülmektedir.

Toplumsal yaşamın değişmesi ile birlikte üretim ve tüketim döngüsü içerisinde yer alan kadınlar kamusal alanda özellikle hizmetin yoğun olduğu sektörlerde yer almaktadırlar (Tekin, 2017: 670; Günlü Küçükaltan, 2019: 113). Öğretmenlik, hemşirelik, hosteslik vb. gibi hizmet sektörü kapsamındaki mesleklerdeki benzer şekilde turizm sektöründe ifa edilen işlerin bir kısmı 'kadınsı' kabul edildiğinden, (resepsiyon, ön büro, yatak yapımı, temizlik, animasyon, mutfak işleri vb.) işgücünün kadın olması tercih edilmektedir. Bu durum sektörün "emek-yoğun" olduğu kadar 'kadın-yoğun' özelliği de göstermesine neden olmaktadır (Akoğlan Kozak, 1996: 16).

Turizmin alanyazındaki "kadın-yoğun" vurgusu "kadın ve turizm" konusunun araştırılmasını destekler nitelik taşımaktadır. Bu çalışma, "kadın ve turizm" olgularını birlikte ele alan çalışmaların durumunu analiz etmek için hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı, uluslararası alanyazında "kadın ve turizm" olgusunu birlikte ele alan çalışmaların belirlenen parametreler doğrultusunda bibliyometrik profilinin çıkartılarak sonuçların görsel haritalama analizi ile ortaya koyulmasıdır. Günümüzde giderek artan bibliyometrik çalışmalar ışığında "kadın" konusunun güncel ve önemli olması da çalışmanın yapılmasında etken rol oynamıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için sosyal ve ekonomik bir aktör olan turizm; istihdam sağlama, döviz girdisi ve ekonomik büyüme açısından oldukça önemli bir sektördür (Kazoğlu, 2018: 6). Yapısı gereği temelde insan ilişkilerine dayanan turizm sektörü farklı sosyo-kültürel yapıya sahip toplumlar ile etkileşim içerisinde (Duran, 2009: 1).

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemindeki toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi; kadınların güçlendirilmesi açısından önemli bir araçtır ve bu konuda turizm etkili bir rol oynamaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde cinsiyete duyarlı makro ekonomik politikaların etkin bir şekilde uygulanması turizm sektöründe kadınların ekonomik olarak güçlenmesini artıracaktır (UNWTO, 2019).

Emek yoğun bir sektör olan turizm sektöründe otomasyon imkânlarının kısıtlı olması kadın ve erkek istihdamını her geçen gün arttırmaktadır (Tekin, 2017: 670). Fakat toplumsal cinsiyet algısı, turizm sektöründe cinsiyet eşitliğinin önündeki en büyük engellerden biridir (İkiz, 2020: 379). Kadınların turizmde etkin rol oynamalarına ve çalışanların büyük çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen toplumsal cinsiyet karmaşıklıklarının ve ortaya çıkan güç ilişkileri inşasının en belirgin görüldüğü sektördür (Jordan, 1997: 526; Kinnaird ve Hall, 1996: 100).

İnsanların yeni destinasyonlar tanıma ve oluşturma merakı üzerine önemi artan ve dünyada sayılı endüstriler arasında yerini alan turizm sektöründe kadının emek sömürüsünün yanında meta olarak kullanılması en büyük problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Neziroğlu, 2018: 3; Günlü Küçükaltan, 2019: 102).

Küreselleşme ile birlikte dünyada turizm gün geçtikçe gelişmekte ve büyümektedir (Tahtasakal, 2019: 12). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşam standartlarının gelişmesi, turizm faaliyetlerinden beklenti ve isteklerin değişmesi neticesinde alternatif arayışlar gün yüzüne çıkmaya başlamıştır (Kazoğlu, 2018: 8). Bu arayışlar neticesinde turizmde otantikliğin nasıl yok edildiği, mekânların nasıl tüketildiği, ahlaki sorumluluğun nasıl göz ardı edildiği, hizmetten üretim sektörüne nasıl terfi edildiği ve kadının bir meta olarak nasıl kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Günlü Küçükaltan, 2019: 104-105).

Hizmetin baskın olduğu turizm sektöründe kadın üretimde metalaşarak tüketimin öznesi haline gelmektedir. Kadın bedeni cinsel haz nesnesi haline dönüştürülmüştür (Demez, 2012: 516). Özellikle kitle iletişim araçlarında kadın bedeninin cinsel bir obje olarak kullanıldığı ve ticarileştirildiği görülmektedir (Türksever Çapraz, 2019:7-8). Kadının turizmde bir meta olarak haberlerde, reklamlarda ve afişlerde kullanılması ile mal ya da hizmetler cazip kılınmaya çalışılmakta çoğu zaman bir destinasyon kadın bedeni üzerinden pazarlanabilmektedir (Günlü Küçükaltan, 2019: 109-111).

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal cinsiyet rolleri gereği eril tahakkümün baskısı ile sınırlandırılan kadın emeği değersizleştirilerek görünmez kılınmaya çalışılmıştır (Özateş, 2015: 26-27). Küreselleşme ile birlikte değişen ekonomik sistemde kadınlar ekonomik gelir elde etmek isteyerek evde üretim yapmaya başlamışlardır (Coşar, 2017: 120). Turizm sektörü geleneksel tarımsal üretimin azaldığı birçok ülkede en önemli endüstri kaynağı olmuştur (Çelik Uğuz ve Topbaş, 2014: 497).

Turizmde bir kalkınma stratejisi haline gelen "kadın emeği" üretim ve tüketim döngüsü içerisinde ilerlemektedir (Tuncel, 2009: 26). Turizm sektörü kadınlar için; farklı ölçek büyüklüğünde gelir sağlayan, ev içi ihtiyaçları karşılayan, serbest meslek-girişimci olarak iş sahası oluşturan ve kadına toplumda statü kazandıran etki etmektedir (Bayram, 2019: 57).

ALANYAZIN TARAMASI

Alanyazın incelendiğinde "kadın ve turizm" konulu çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Özellikle uluslararası alanyazında turizmde kadın konusu üzerine yapılan çalışmalar geniş bir perspektifte var olmaktadır.

Kinnard ve Hall (1996), yaptıkları çalışmada turizm sektöründe “kadın işi” “erkek işi” ayrımının olduğunu ve nitelik gerektirmeyen işlerin büyük çoğunluğunda kadınların çalıştığını belirtmiştir. Biswas ve Cassel’in (1996) çalışmasında turizmde erkeklerin üst düzey önemli pozisyonlarda görev aldıkları, kadınların ise daha düşük ücretli işlerde (temizlik, ütü, bulaşık vb.) çalıştıklarını ifade etmektedir. Li ve Leung (2001) tarafından yapılan çalışmada Asya otellerinde çalışan kadınların kariyer engellerinin kültürel ve toplumsal normlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kattara (2005), Mısır’daki beş yıldızlı konaklama işletmelerinde gerçekleştirdiği çalışmasında kadınların cam tavan engeline takıldıklarını ve yönetici pozisyonlarında çok fazla görev alamadıklarını belirtmiştir. Poulston (2008) turizm sektöründe kadın çalışanların çalışma arkadaşları ya da misafirler tarafından cinsel tacize maruz kaldıklarını belirtmiştir. Arzjani ve Rahiminezhad (2011) çalışmalarında kadınların turizm sisteminde en rahat çalıştıkları alanın girişimcilik olduğunu ifade etmişlerdir.

Elde edilen çalışmalarda bazı konuların pek çok yazar tarafından incelendiği tespit edilmiş ve gruplandırılmıştır. Bu gruplar;

- cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikalar oluşturma ve kadınları güçlendirme projeleri (Ferguson, 2011; Ferguson ve Alarcon, 2015),
- cinsiyete dayalı ücret ayrımı ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi (Moreno ve Canada, 2018; Skalpe, 2007),
- turizm söyleminde toplumsal cinsiyet rolleri ve yoksulluğun azaltılması (Tucker ve Boonabaana, 2012; Costa vd., 2012),
- sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde cinsiyet eşitliği (Ferguson, 2018; Alarcón ve Cole, 2019; Alrwajfah, Almeida-García ve Cortés-Macías, 2020),
- kadınların turizm alanında kararlara katılımı (Male ve Costa, 2014),
- kadınların turizmde çalışma alanları (Antara vd., 2019),
- turizmde cinsiyet eşitliği (Costa vd., 2017; Janta ve Christou, 2019),
- kadınların sezonluk, nitelik gerektirmeyen işlerde ve düşük ücretlerle çalışması (Santos ve Varejão, 2007; Cave ve Kılıç, 2010; Santero-Sanchez vd., 2015; Segovia-Perez vd., 2019; Hutchings vd., 2020) şeklinde sıralanabilir.

Ulusal alanyazında da turizm ve kadın konusunun akademisyenlerce ilgi gösterilen bir konu olduğu tespit edilmiştir. Tükeltürk ve Perçin (2008), Mayuk (2013), Ciğer ve Uyar (2016), Sökmen ve Şahingöz (2017) ve Demirel ve Perçin (2018) yaptıkları çalışmalarda kadınların otel işletmelerinde üst kademelerde görev alamamaları ve cam tavan engeline takılmalarının sebebinin toplumsal roller olduğu belirtilmiştir. Kaya (2017) ve Başaran ve Ateş (2019) turizmde kadınlar kısıtlı alanlarda iş bulabilmelerine rağmen gün geçtikçe artan istihdam sayılarıyla aile gelirin e katkı sağladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Tuncel (2009) ve Neziroğlu (2018) yaptıkları çalışmalarda turizm haberlerinde eril bir dilin hâkim olduğunu ve kadının cinsel bir obje olarak algılandığı sonucuna ulaşmışlardır. Gebelek (2008) ve Ekiz Gökmen (2011) turizm sektöründe istihdam edilen göçmen kadınların düşük ücretle, niteliksiz işlerde çalıştıklarını ve cinsel tacize maruz kaldıklarını saptamışlardır. Fidan ve Nam (2012), Boyacıoğlu (2014), Yirik ve Yıldırım (2014), Karakaş ve Gökmen (2016), Altındal ve Gül (2016), Işık, Tırak ve Işık (2016), Şimşek, Özgener ve İlhan (2017), Bayram (2018) ve Serinikli (2019) tarafından yapılan çalışmalarda kırsal turizmde kadın girişimciliğinin bölgesel kalkınma ve kadınların ekonomik bağımsızlığı açısından önemi vurgulanmıştır. Ülkü ve Köroğlu (2014) yılındaki çalışmasında kadın tüketicilerin turistik ürün satın almada medeni hal ve çocuk sahibi olmalarının etkili olduğunu saptamışlardır. Akoğlan Kozak (1996), Uğuz ve Topbaş (2014), ve Kaya ve Topbaş (2019) kadınların turizm sektöründe kariyer engelleri, çalışma koşulları, sosyal güvence ve cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığı konuları üzerine çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Alanyazın taramasında elde edilen çalışmaların büyük çoğunluğu turizm sektöründe kadınların iş yaşamlarında, ücretlerinde, çalışma koşullarında, terfilerinde cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmektedir. Kadınların nitelikleri, eğitimleri ve deneyimleri yerine, cinsiyetlerini dikkate alarak belirli haklar ve sorumluluklar vermek, ayrımcılığın en belirgin göstergesidir. Turizm işletmelerinin temel amacının karlılıklarını artırmak için müşterilerine en iyi hizmeti sunmak olduğu göz önünde bulundurularak, işletmelerin geleceği açısından çalışanları ayırım yapmaksızın pozitif ve eşit değerlendirmek gerekliliktir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmada nicel araştırma yöntemi olan bibliyometrik analiz ile görsel haritalama yapılmıştır. Araştırmada “kadın ve turizm” olgularını birlikte inceleyen çalışmalarının hangi alanlarla kesiştiği, hangi konuları ele aldığı, çalışmaların hangi ülkelerde yapıldığı, yıllara göre dağılımı, hangi belge türünde alana daha çok katkı sağladığına dair boşluğun doldurması önceliklendirilmiştir.

“Kadın” ve “Turizm” kavramlarının geçtiği çalışmalar 15.09.2020–26.10.2020 tarihleri arasında Web of Science veri tabanı sistemi üzerinden süzülmüştür. “Tourism and women” “tourism and gender” “tourism and female” anahtar sözcükleri ile yapılan tarama sonucunda 3245 çalışma analiz için esas alınmıştır. and female” anahtar sözcükleri ile yapılan tarama sonucunda 3245 çalışma analiz için esas alınmıştır. Çalışma Web of Science veri tabanı üzerinden yapılan kavramsal bir araştırma olması nedeni ile etik kurul onayı gerektirmemektedir. Web of Science veri tabanı çok geniş bir perspektife sahip olması ve oldukça zengin içerikler sunması açısından seçilmiştir. Araştırmada Vosviewer paket programı ile “kadın” ve “turizm” araştırma alanının içerik analizi yapılmıştır. Vosviewer, bibliyometrik ağları oluşturmak ve görselleştirmek için kullanılan bir yazılım aracıdır. Ayrıca Vosviewer, bir bilimsel literatürden çıkarılan önemli terimlerin birlikte oluşum ağlarını oluşturmak ve görselleştirmek için kullanılabilirken madencilik işlevi de sunmaktadır (Van Eck ve Waltman, 2020). Vosviewer programının özelliği sayesinde veri haritalandırılması gerçekleştirilmiş ve görsel haritalama yöntemi olarak Vosviewer programının 1.6.15 sürümü kullanılmıştır. Vosviewer tarafından oluşturulan bilgi haritalarında unsurlar, aralarındaki ağ bağlantıları olarak ülkeler, dergiler, yazarlar, ortak alıntı literatürleri ve anahtar sözcükler gibi birleşme noktaları ve bilgi etiketlerini de analiz olanağı sağlamaktadır. Ağ haritalarındaki dairelerin büyüklüğü oluşum sayılarındaki büyüklüğü, renkler ise kümeleri temsil etmektedir. İki daire arasındaki mesafe, gruplar arasındaki ilişkiyi belirtmektedir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen 3245 çalışma ile “Kadın ve Turizm” araştırmalarının belge türü, güncel trendleri, tematik konuları ve ülkeleri tespit edilmiştir. Çalışmaların 1975 yılında yayınlanmaya başladığı ve yıllar içerisinde düzenli olarak artışın yaşandığı tespit edilmiştir. Dönemsel sürecin değerlendirilebilmesi için araştırma “Kadın ve Turizm” konusu etrafında kurgulanarak, alanyazındaki 45 yıllık seyri bibliyometrik olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 1 verilerine göre 2008 ve 2020 yılları arasında yayın sayılarında ciddi bir ivmelenme olduğu görülmektedir. Özellikle son beş yılda (2016-2020) yapılan çalışmaların yüzdesi (%55,53) toplam çalışma yüzdesinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. 2019 yılında 360 makale ile zirve

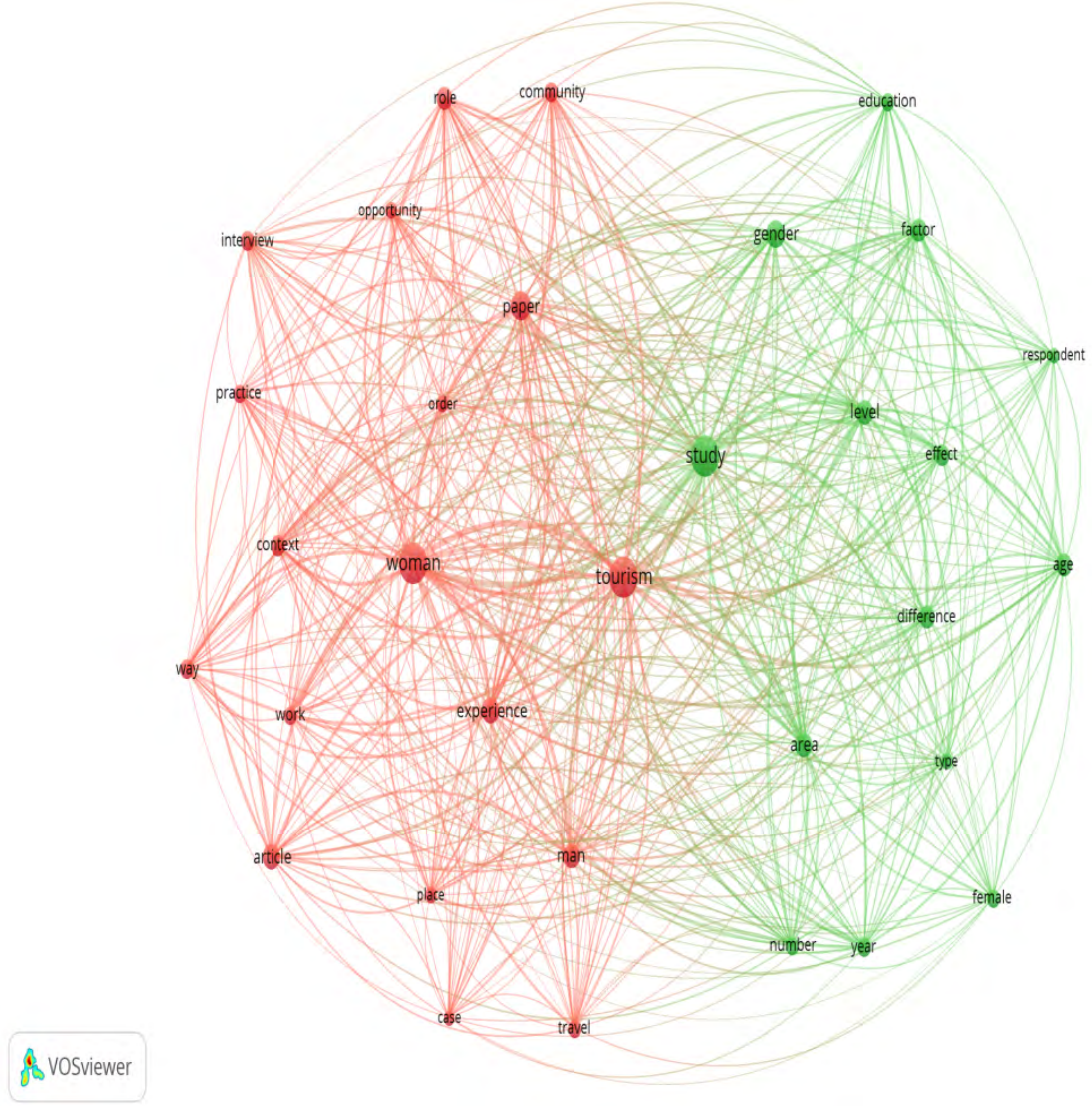
noktaya ulaşılmıştır. “Kadın ve turizm” konusunun dünya genelinde araştırılan bir konu olması ve çalışmaların yıldan yıla artış göstermesi konuya yönelik ilgi artışını vurgulamaktadır.

Tablo 1. “Kadın ve Turizm” Konulu Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

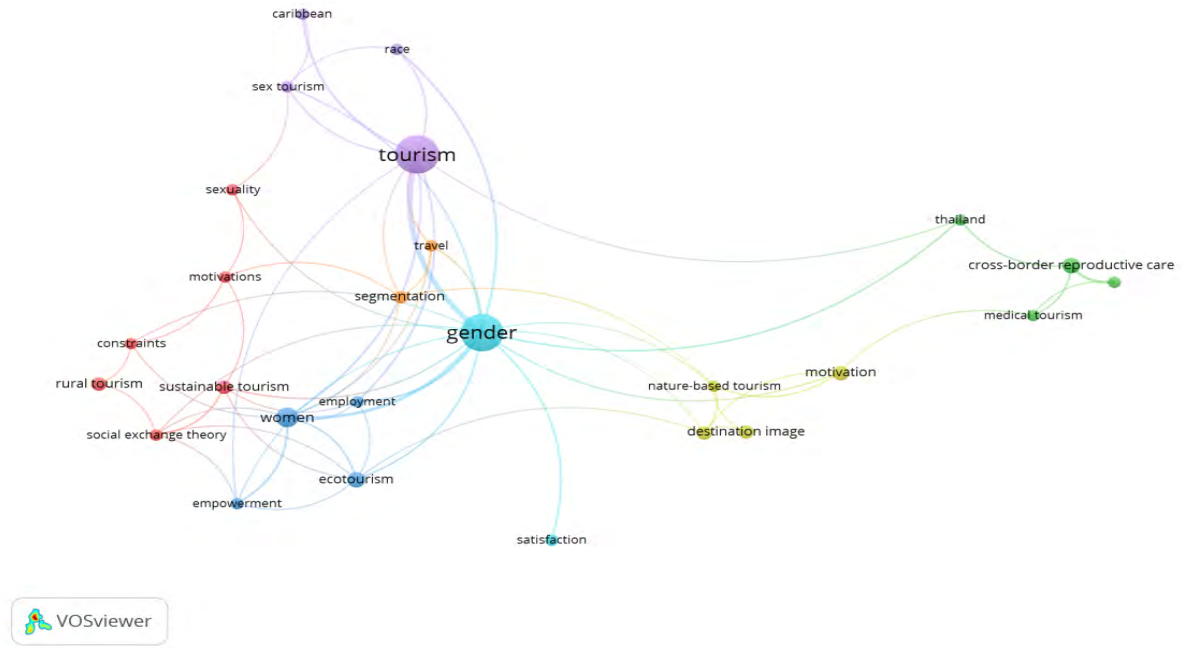
Yayın Yılları	Yayın Sayısı	%	Yayın Yılları	Yayın Sayısı	%
1975	1	% 0,031	2005	44	% 1.356
1977	1	% 0,031	2006	55	% 1,695
1982	1	% 0,031	2007	86	% 2.650
1991	2	% 0,062	2008	109	% 3.359
1992	8	% 0.247	2009	108	% 3.328
1993	5	% 0.154	2010	109	% 3.359
1994	9	% 0,277	2011	145	% 4.468
1995	28	% 0.863	2012	178	% 5,485
1996	14	% 0.431	2013	179	% 5.516
1997	11	% 0.339	2014	218	% 6.718
1998	16	% 0,493	2015	221	% 6.810
1999	15	% 0,462	2016	276	% 8,505
2000	15	% 0,462	2017	336	% 10.354
2001	22	% 0.678	2018	330	% 10.169
2002	15	% 0,462	2019	360	% 11.094
2003	19	% 0,586	2020	279	% 8.598
2004	16	% 0,493			

Web of Science veri platformunda 1975-2020 tarihleri arasındaki “tourism and women” “tourism and gender” “tourism and female” anahtar sözcükleri ile ilişkili 3245 tane çalışmanın özetlerinde geçen sözcüklerin analizi Harita 1’de belirtilmiştir.

Ağ Haritası incelendiğinde “kadın ve turizm” konulu çalışmalarda en çok kullanılan kelimelerin Study, Women, Tourism, Gender, Experience, Paper, Community, Interview, Area, Difference ve Effect olduğu görülmektedir. Harita incelendiğinde iki ana bağlantı kümesi olduğu görülmektedir. Bu kümeler study ve women olarak gruplanmıştır. Oluşturulan grupların birbirlerine yakın konumlandırılması iş birliği ağının kuvvetli olduğunu göstermektedir. Turizm ve kadın sözcükleri aynı küme içinde yer almaktadır. İki anahtar sözcüğün mesafesinin kısa olması ilişkilerinin o denli güçlü olduğunu göstermektedir.

Harita 1.“Kadın ve Turizm” Konularının Metin Verilerine Dayalı Analizi İndirgenmiş Ağ Haritası

Harita 21. “Kadın ve Turizm” Konuları ile İlgili Yayınlarda Birlikte Kullanılan Anahtar Sözcüklerin İndirgenmiş Ağ Haritası

“Kadın ve turizm” konu başlıklı yayınlarda kullanılan anahtar sözcükler arasındaki işbirliği Harita 2’de gösterilen indirgenmiş ağ haritası üzerinden incelenmiştir. “Kadın ve turizm” konularında yayınlanan çalışmalarda ele alınan konuların içeriği hakkında değerlendirme yapabilmek için anahtar sözcük analizinden yararlanılmıştır. “Kadın ve turizm” konularında yayınlanan çalışmalarda yazarlar tarafından verilen anahtar sözcükler üzerinden yapılan eşdizimlik (co-occurrence) analizine göre altı farklı küme olduğu görülmektedir. Bunların Tourism, Gender, Cross-Border Reproductive Care, Motivation, Sustainable Tourism ve Segmentation olarak gruplandırıldığı görülmektedir. Ağ haritası incelendiğinde en çok iş birliği kurulan sözcük Tourism (82) ve Gender (78) olmuştur. “Toplumsal Cinsiyet” ve “Turizm” kavramları haritada kümelerin iki ana odak noktasıdır. Bu odak noktalar çeşitli konuları kapsayarak giderek daha geniş ve kapsamlı bir araştırma alanına dönüşmektedir.

“Kadın ve turizm” konulu çalışmalar disiplinlerarası bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Web of Science veri platformunda yapılan taramada konu kategorisi çalışmaların değil dergilerin konu kategorilerini vermektedir. Konu kategorisi Journal Citation içinde verilen konu kategorisi ile aynıdır. “Kadın ve turizm” konulu çalışmaların yayınlandığı dergiler incelenerek hangi disiplinlerarası çalışmalar olduğu belirlenmiş ve toplam 3245 çalışma on iki ana başlık altında kategorize edilmiştir. Çalışmaların 1234 tanesi konaklama işletmeleri ile ilgili olup en çok bu kategoride yayın yapılmıştır. Kadın olgusunun yoğunlukla konaklama işletmeleri ölçeğinde incelenmesi diğer turizm işletmelerindeki çalışmaların eksikliğini belirtmektedir. Analiz sonucunda elde edilen ilk beş kategori (konaklama işletmeleri, yönetim, sosyoloji, çevre çalışmaları ve coğrafya) bütün kayıtların %67,776’sını oluşturmaktadır. Kadın çalışmaları sadece % 4,129’luk bir dilimi kapsamaktadır. Bu oran kadın çalışmaları kategorisinde turizm sektörünün düşük sıklıkta incelendiğinin ve filizlenmekte olduğunun göstergesidir.

Tablo 2. “Kadın ve Turizm” Konulu Çalışmaların Konu Kategorilerine Göre Dağılımı

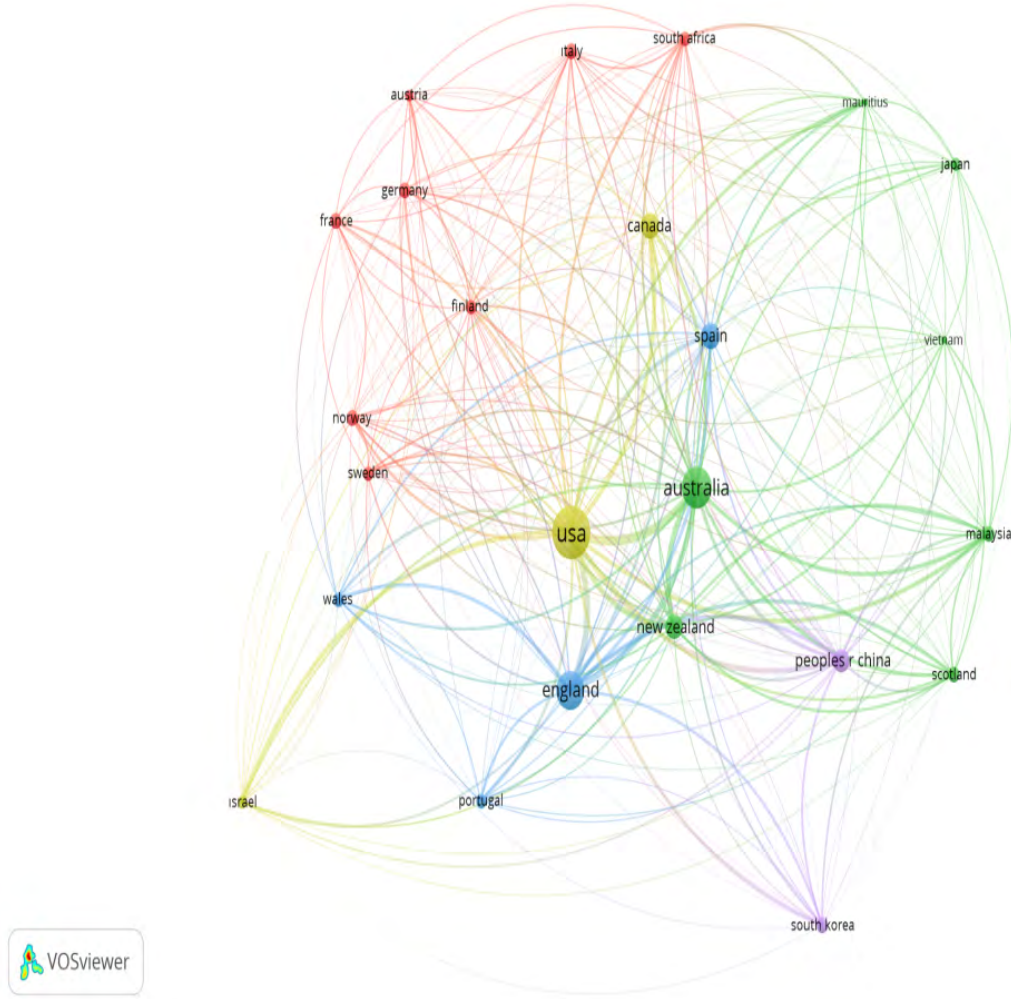
Yayın Kategorileri	Yayın Sayıları	%
Konaklama	1234	%38.028
Yönetim	288	%8,875
Sosyoloji	277	%8.536
Çevre Çalışmaları	218	%6.718
Coğrafya	182	%5.609
İş	151	%4.653
Ekonomi	148	%4.561
Çevre Bilimleri	145	%4.468
Kadın Çalışmaları	134	%4.129
Eğitim Araştırmaları	118	%3.636
Disiplinler Arası Sosyal Bilimler	112	%3.451
Antropoloji	108	%3.328

Tablo 3. “Kadın ve Turizm” Konulu Çalışmaların Belge Türlerine Göre Dağılımı

Belge Türleri	Belge Sayıları	%
Makale	2749	%84.715
Bildiri	340	%10.478
Kitap Bölümü	124	%3.821
Açık Erişim	90	%2.773
İnceleme	80	%2.465
Kitap İncelemesi	49	%1.510
Editör Materyal	40	%1.233
Kitap	24	%0.740
Toplantı Özetleri	7	%0.216
Notlar	2	%0.062
Veri	1	%0.031
Haber	1	%0.031

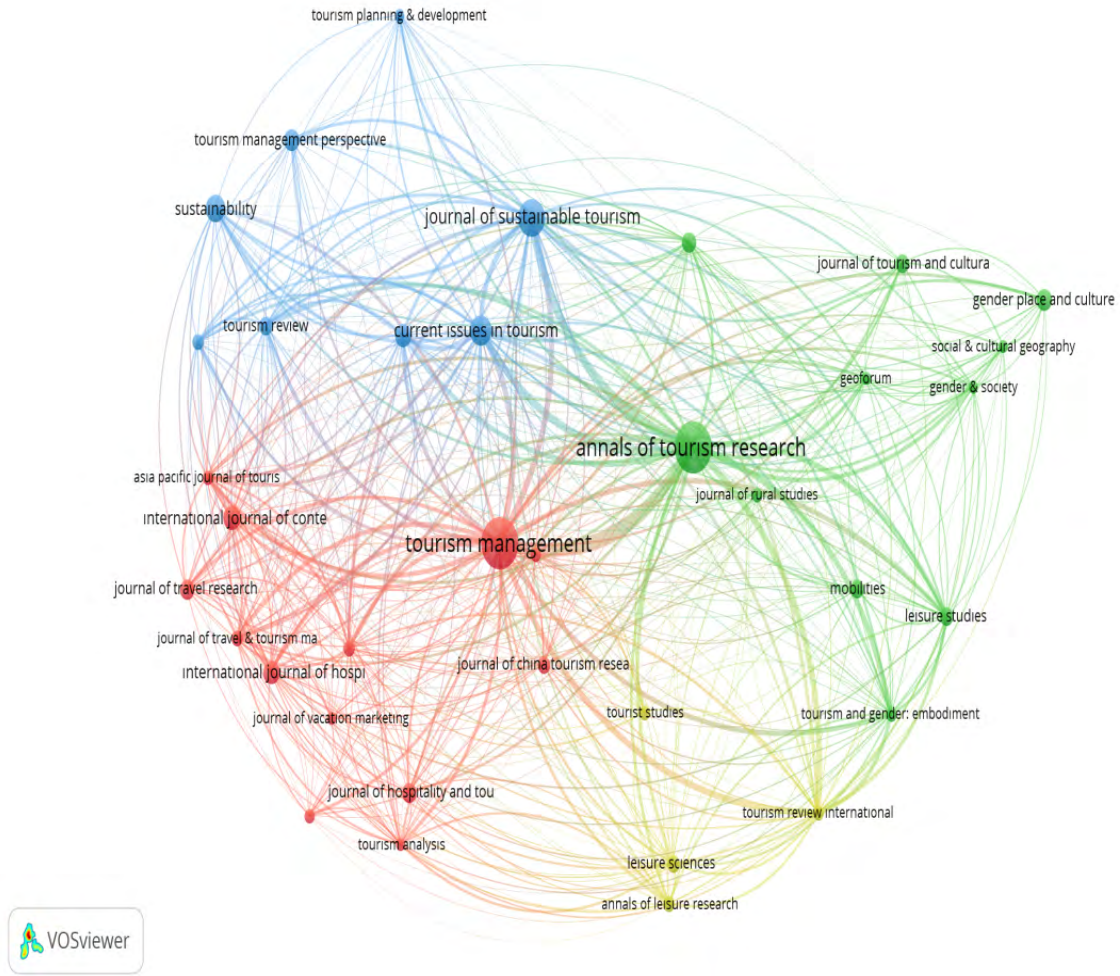
“Kadın ve turizm” konulu çalışmaların belge türü analizinde çalışmaların ağırlıklı olarak (%84,715) makale türünde olduğu belirlenmiştir. Bu analiz alanda eksik olan materyallerin neler olduğunu ve ana çalışmalardaki referanslarda sıklıkla kullanılan belge türünü açıklamaktadır.

"Kadın ve turizm" konulu çalışmalar dünyada çok sayıda ülkede ele alınmaktadır. Web of Science veri tabanında yayın açısından alanyazına en çok katkıda bulunan ilk beş ülke ABD (675), İngiltere (342), Avustralya (322), İspanya (225), Çin Halk Cumhuriyeti (209)'dir. Listelenen ilk beş ülke toplam yüzdenin %54,1638'ini oluşturmaktadır. Türkiye 88 çalışma ile (%2,712) yayın sayısı açısından ülkeler sıralamasında 8. Sırada yer almaktadır.

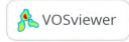
Harita 3. “Kadın ve Turizm” Konuları ile İlgili Ülkelerin İndirgenmiş Bibliyografik Ağ Haritası

Harita 3’teki Ağ haritasına göre “kadın ve turizm” konuları ile ilgili ülkelere indirgenmiş beş farklı küme olduğu görülmektedir. Buküme ABD, Avustralya, İngiltere, Çin Halk Cumhuriyeti ve Norveç ülke gruplarından oluşmaktadır. Bu gruplar birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içindedirler. En kuvvetli bibliyografik eşleşme ağının ABD (17.074), Avustralya (13.693) ve İngiltere (10.290) arasındadır. Çalışma sayısı, ortak yazarlığa dayalı olarak farklı ülkeler arasında işbirliği içinde yayınlananları da içermektedir. “Kadın ve turizm” alanında ABD, İngiltere, Avustralya ve Çin’in uluslararası işbirliği açısından baskın oldukları ve alanda önde gelen ülkeler arasında yer aldıkları tespit edilmiştir. Türkiye’nin Harita 3’te ülkelerarası işbirliğini gösteren ağ haritasında yer alamayışı diğer ülkelerle işbirliğinin düşük olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Harita 2. “Kadın ve Turizm” Konuları ile İlgili Dergilerin İndirgenmiş Bibliyografik Ağ Haritası

“Kadın ve turizm” konuları ile ilgili makaleler çokçeşitli dergilerde yayınlanmaktadır. Bu ağ haritasında en az beş yayında en az beş atıf yapılan dergilerin bağlantıları verilmiştir. Harita 4’teki ağ haritasında dört farklı ana bağlantı grubu mevcuttur. Alandaki en etkili dergilerin Annals of Tourism Research, Tourism Management, Journal of Sustainable Tourism ve Tourism Review International olduğu ve birbirleriyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkide olduğu görülmektedir. En kuvvetli bibliyografik eşleşme ağının Annals of Tourism Research olduğu söylemek doğru olacaktır.

Harita 5. “Kadın ve Turizm” Konuları ile İlgili Yazarların İndirgenmiş Bibliyografik Ağ Haritası

Çalışmada elde edilen verilerde yer alan yazar bilgileri kullanılarak, “kadın ve turizm” alanında önde gelen yazarlar incelenmiştir. Harita 5 Ağ haritası dört farklı kümeden oluşmaktadır ve yazarlar arasında en az beş belge için alıntılanma ağını göstermektedir. Bunlar Robin Nunkoo, Erica Wilson, Annette Pritchard ve Catheryn Khoo-Lattimore şeklinde olduğu ve birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki olduğu görülmektedir. Robin Nunkoo 5 belgede 481 atıf sayısı ile ilk sırada yer almaktadır. Doğan Gürsoy 5 belgede 370 atıf sayısı ile ikinci sırada yer alan tek Türk yazar olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kadınlar; turizm sektöründe gerek çalışan gerek işveren gerekse ziyaretçi olmaları nedeniyle yüksek katılım oranına sahiptir. “Emek-yoğun” olmasının yanı sıra “kadın-yoğun” bir özellik gösteren turizm sektörü, kadınların ekonomik ve sosyal açılardan güçlenebilmesi için önemli bir araçtır. Kadınların turizm yoluyla güçlenmesi, çalışma koşullarında ve yaşam kalitelerinde artış kadar, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da önemlidir. Ancak diğer pek çok sektördeki benzer şekilde turizm sektöründe de kadınların cinsiyet ayrımcılığına, cam tavan engellerine, yönetim kademelerinde düşük temsil edilmeye, erkek meslektaşlarına göre daha az gelir elde etmeye, aile işletmelerinde ücretsiz çalıştırılmaya, beden ve emek sömürüsü içinde meta olmaya maruz kaldıkları görülmektedir.

Çalışmada Web of Science veri tabanında yer alan “kadın ve turizm” kavramlarını içeren çalışmaların bibliyometrik analizi sonucunda mevcut durumu incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki bibliyometrik analiz sonuçlarına göre “kadın ve turizm” konulu elde edilen çalışmaların 1975 yılında yayınlanmaya başladığı ve 45 yıllık bir seyrinin olduğu belirlenmiştir. “Kadın ve turizm” konusunun popülaritesinin yıllara göre arttığı özellikle 2010 yılından itibaren yayın sayılarında ciddi bir ivmelenme olduğu tespit edilmiştir. BM Binyıl Kalkınma hedeflerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin varlığı her alanda kadın olgusunun ele alınmasına neden olmuş, özellikle turizm akademisyenleri nezdinde bu konu yoğun incelenmeye başlamıştır. 2019 yılında

360 çalışma ile zirve seviyesine ulaşılmıştır. 2020 yılında ise 279 çalışmanın yapılması önceki yıla göre azalma olarak görülse de dünya çapında yaşanan pandemiden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Araştırma sonucunda “Kadın ve turizm” konulu çalışmaların ağırlıklı olarak temel temalardan konaklama işletmelerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuçların Li ve Leung (2001), Demirel ve Şahin Perçin (2018)’in konaklama işletmelerinde kadın yöneticiler ile yapmış oldukları çalışmaların sonuçları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca konaklama işletmelerinin en fazla kadın istihdamı yaratan alan olmasının alandaki ağırlıklı artışı açıklanmada yeterli olacağı düşünülmektedir. Sadece konaklama işletmelerinde değil farklı turizm işletmelerinde ve turizm türlerinde gerek çalışan gerekse ziyaretçi kadınlara yönelik yapılacak araştırmaların alanyazını güçlendireceği çalışma önerisi olarak sunulmaktadır.

Kadın ve turizm arasındaki etkileşim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ülkelerdeki durumu ile paralellik taşımaktadır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların cam tavan engelleri, ücret ayrımcılığı, çalışılan departmanlar ve yönetim kademelerindeki rollerine ilişkin konulardaki çalışmalar önceliklendirilmiştir. Bu sonuç farklı ülkelerde Cave ve Kılıç (2020); Santos ve Varejão (2007); Kaya ve Topbaş (2019) ve Hutchings vd. (2020) tarafından yapılan çalışmalardaki bulgular ile örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalarda da turizm sektöründe kadınların ücretlerinde, çalışma koşullarında, terfilerinde cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen çalışmaların en fazla makale belge türünde olması “kadın ve turizm” olgularının akademisyenler tarafından araştırılan bir alan olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak makale dışındaki diğer belgelerin (bildiri, kitap, kitap bölümü vb.) oldukça düşük oranda olması bu belgeler açısından eksikliği net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Amerika, turizmin ekonomik gelişim ve istihdam yaratma özelliğinin en fazla olduğu ülkelerden biridir. Amerika’da turizm sektöründe istihdam edilenlerin %52’sini kadınlar oluşturmaktadır (Oktik, 2001). Bu durumun analiz sonucunda en fazla yayın yapan ülkenin Amerika olmasını destekler niteliktedir.

Türkiye’nin uluslararası alanyazına 88 yayın ile 8. sırada katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ülkemizin turizm potansiyeli ve turizm sektöründe faaliyet gösteren kadın oranı göz önünde bulundurulduğunda mevcut çalışmaların diğer ülkelere kıyasla az sayıda ve düşük oranda olduğu belirlenmiştir. Buna ilaveten Türkiye’nin ülkelerarası işbirliği haritasında yer alamadığı belirlenmiştir. Bu durum uluslararası ortak çalışmaların düşük sayıda olması, çalışmalara ayrılan finansal ve kurumsal desteğin yetersiz olması ve araştırma alanlarının kısıtlı olması şeklinde yorumlanabilir. Bu konudaki duyarlılığın geliştirilmesi ile Türkiye’nin uluslararası yayını etkinliğinin artabileceği öngörülmektedir.

Araştırma amacına uygun olarak seçilen “women and tourism”, “gender and tourism” ve “female and tourism” anahtar sözcükleri ile eşdizimlik analiz sonucunda elde edilen “tourism, gender ve women” sözcüklerinin birbirleriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Metin verisine dayalı haritalama sonuçları ile eşdizimlilik analizi sonuçları benzerlik göstermektedir. Bu durumun çalışmanın evreninin açıklayıcı bir nitelik taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir. *Annals of Tourism Research*, *Tourism Management*, *Journal of Sustainable Tourism* ve *Tourism Review International* dergilerinin “kadın ve turizm” alanında en etkili dergiler olduğu tespit edildiğinden konuya ilgi duyanların özellikle bu dört dergiyi takip etmeleri önerilmektedir.

Günümüzde kadın; kalkınma politikalarının önemli bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyet ve kalkınma tartışmalarının bu kadar yoğunlaşması, Birleşmiş Milletler’in konuya yaklaşımı ve Kalkınma politikalarına getirilen feminist eleştiriler sonucunda, kadınlar görünür olmuşlardır.

Kadınların varlığı, deneyimleri ve bu deneyimlerin sosyo-ekonomik yansımaları alanyazında ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Bu sebeple kadınların özellikle çalışmanın odak sektörü olan turizmin her alanda aktif rol oynamaları için farkındalık ve kapasite geliştirme vb. faaliyetlerin yapılması ile kadınların ekonomik faaliyetlerde bulunmalarının teşvik edilmesi çalışma önerisi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca gelecekte kadın ve turizm konularında çalışma yapacak olan araştırmacılar için turizm sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik gelişmeleri önceliklendirmeleri önerilmektedir.

Sonuç olarak, "emek-yoğun" olduğu kadar "kadın-yoğun" bir sektör olan turizm odaklı yapılan bu çalışmanın alanyazına katkı sağlaması ve gelecekte yapılacak araştırmalara kaynak niteliği taşıması hedeflenmiştir. Çalışmada kullanılan Web of Science veri tabanı çalışmanın sınırlılığını temsil etmektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda; Scopus, Sciencedirect vb. gibi farklı platformlardan veriler toplanarak "kadın ve turizm" konusu daha geniş perspektifte ele alınarak genişletilmesi ile karşılaştırma yapılması mümkün hale gelebilir.

KAYNAKÇA

Akoğlan Kozak, M. (1996). Konaklama Endüstrisinde Kadının Konumu, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 16-23.

Alarcón, D. M. and Cole, S. (2019). No Sustainability for Tourism Without Gender Equality, *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7): 903-919, DOI: 10.1080/09669582.2019.1588283.

Alrwajfah, M. M., Almeida-García, F. and Cortés-Macías, R. (2020). Females' Perspectives on Tourism's Impact and Their Employment in The Sector: The Case of Petra, Jordan, *Tourism Management*, 78, 104069.

Altındal, Y. ve Gül, S. S. (2016). Turizm Sektöründe Kadın Girişimcilerin Risk Alma Deneyimleri, *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, 10(21):115-131.

Antara, D. M. S., Murni, N. G. N. S., Triyuni, N. N., Ruki, M., and Phuaphai boon, N. (2019). Gender Equality of Tourism Graduates in Tourism Industry, In International Conference on Applied Science and Technology 2019- Social Sciences Track (ICASTSS 2019), Atlantis Press.

Arzjani, Z. and Rahiminezhad, V. (2011). Rural Women and Their Roles in Tourism, *International Journal of Bio-Resource & Stress Management*, 2 (1): 1-4.

Başaran, M. ve Ateş, A. (2019). Kırsal Kalkınmanın Sağlanmasında Kadın İstihdamı: Afyonkarahisar Gazlıgöl Termal Turizm Bölgesi Araştırması, *Journal of Yasar University*, 14(54): 87-95.

Bayram, G. E. (2018). Kadın Girişimciler ve Turizm: Mevcut Turizm ve Sorunlar Üzerine Sinop İlinde Bir Araştırma, *Journal of Business Research Turk*, 10(2): 56-88.

Bayram, T. A. (2019). Türk Turizm Alan Yazınında Kadınlar Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi, *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 8(2): 56-77.

Biswas, R. and Cassell, C. (1996). Strategic HRM and the Gendered Division of Labour in the Hotel Industry a Case Study, *Personnel Review*, 25(2): 19-34.

Boyacıoğlu, Z. E. (2014), Kırsal Turizmde Kadın Girişimciliği: Edirne Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4(2): 82-90.

Cave, P. and Kılıç, S. (2010). The Role of Women in Tourism Employment with Special Reference to Antalya, Turkey, *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 19 (3): 280-292.

Ciğer, A. ve Uyar, F. G. (2016). Konaklama İşletmelerinde Kadın Muhasebecilerin Cam Tavan Algısına Yönelik Bir Araştırma: Antalya İli Örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2): 43-58.

Costa, C., Bakas, F. E., Breda, Z. and Durao, M. (2017). 'Emotional' Female Managers: How Gendered Roles in Uence Tourism Management Discourse. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 33, 149–156. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm>

Costa, C., Carvalho, I., Caçador, S. and Breda, Z. (2012). Future Higher Education in Tourism Studies and The Labor Market: Gender Perspectives on Expectations and Experiences, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 12(1): 70- 90.

Coşar, Y. (2017). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Kadın Emeğinin Rolü, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38):115-138.

Demez, G. (2012). Medyada Yeni Sağlık Anlayışlarının ve Kadın Bedeninin Temsili, *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*,9(1): 512-532.

Demirel, H. Z. ve Perçin Şahin, N. (2018). Otel İşletmelerindeki Kadın Yöneticilerin Kariyer Engellerinin Kariyer Geliştirme Stratejileri Üzerine Etkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57): 546-557.

Donovan, J. (1997). *Feminist Teori*.(Çeviren,Bora, A., Ağduk Gevrek, M., Sayılan, F.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Duran, E. (2009). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Ferguson, L. (2011). Promoting Gender Equality and Empowering Women? Tourism and the Third Millennium Development Goal, *Current Issues in Tourism*, 14(3): 235-249, DOI: 10.1080/13683500.2011.555522.

Ferguson, L. and Alarcón, D. M. (2015). Gender and Sustainable Tourism: Reflections on Theory and Practice, *Journal of Sustainable Tourism*, 23(3): 401-416, DOI: 10.1080/09669582.2014.957208.

Ferguson, L. (2018). Gender Equality and Tourism: The Global Policy Context. In S. Cole (Ed), *Gender Equality and Tourism, Beyond Empowerment* (ss. 14–22). Wallingford: CABI.

Fidan, F. ve Nam, D. (2012). Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği, *K.M.Ü. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(14): 51-57.

Gebelek, G. (2008). *The New International Migration From a GenderPerspective: Study of Post-Soviet 'Servants of Tourism' in Antalya*, Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.

Gökmen Ekiz, Ç. (2011). Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar, *Çalışma ve Toplum*, 1(28): 201-231.

Görgün Baran A. (2016). Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Neden Önemlidir?, ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, Muş, 18-29.

Günlü Küçükaltan, E. (2019). Turizm Endüstrilerinde Kadının Metalaş(tırıl)ması, (Editör) Vatan, A.: *Turizmde Kadın Olmak*, (ss.101-118), İstanbul: Değişim Yayınları.

Hutchings, K., Moyle, C. L., Chai, A., Garofano, N. and Moore, S. (2020). Segregation of Women in Tourism Employment in the APEC Region, *Tourism Management Perspectives*, 34, 100-655.

Işık, C., Tırak, L. ve Işık, Z. (2016). Potansiyel Kadın Turizmcilerin Girişimcilik ve İnovasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi, *Ekonomi, Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 32-45.

İkiz, Nalçacı, A. (2020). Turizm İşletmelerinde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın Çalışanlar: Yöneticilerinin Konuya İlişkin Tutum ve Uygulamaları, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50: 373-396.

Janta, H. and Christou, A. (2019). Hosting as Social Practice: Gendered Insights into Contemporary Tourism Mobilities, *Annals of Tourism Research*, 74, 167-176. <https://doi.org/10.1016/j.annals>

Jordan, F. (1997). An Occupational Hazard? Sex Segregation in Tourism Employment, *Tourism Management*, 18(8): 525-534.

Karakaş, A. ve Gökmen, G. (2016). Turizm Sektöründe Kadın Girişimcilerin Profilinin İncelenmesi, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(3):18-25.

Kattara, H. (2005). Career Challenges for Female Managers in Egyptian Hotels, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(3):238-251.

Kaya, Ş. (2017). Turizmde Kadın Emeği, *Karatahta İş yazıları Dergisi*, 9: 1-22.

Kaya, İ. ve Topbaş, F. (2019). Turizm Sektöründe Cinsiyete Dayalı Ücret Ayrımcılığı, *İzmir Democracy University Social Sciences Journal*, 2 (1): 74-87.

Kaypak Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7 (1): 344-357.

Kazoğlu, H. İ. (2018). *Toplum Temelli Turizm Yaklaşımı: Turist Rehberlerinin Algılamaları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Kinnaird, V. and Hall, D. (1996). Understanding Tourism Processes: A Gender-Aware Frame Work, *Tourism Management*, 17(2): 95-102.

Li, L. and Leung, R.W., (2001). Female Managers in Asian Hotels: Profile and Career Challenges, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, No. 13 (4): 189-196.

Male, A. and Costa, C (2014). Fostering Gender Equality in Tourism Community Participation, *Revista Turismo Desenvolvimento*, 21(22), 1-37.

Mayuk, A. (2013). *Çalışma Yaşamında Kadın ve Konaklama İşletmelerinde Kadın Yöneticilerde Cam Tavan Sendromunu Önlemeye Yönelik Stratejiler: İstanbul Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Moreno, D. and Canada, E. (2018). Gender Dimension in Tourism Work, *Retrieved From* <http://www.albasud.org/publ/docs/81.en.pdf>.

Neziroğlu, S. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Turizm Haberleri Üzerine Bir inceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Oktik, N. (2001). Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 4, 1-7, <http://www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/73/78>.

Özateş, S. Ö. (2015). *Malumun İlanı Kadın Emeğinin Saklı Yüzü: Ev İçi Bakım Emeği*, İstanbul: Nota Bene Yayınları.

Poulston, J. (2008). Metamorphosis in Hospitality: A Tradition of Sexual Harassment, *International Journal of Hospitality Management*, 27(2): 232-240.

Santero-Sanchez, R., Segovia-Perez, M., Casto-Nunez, B., FigueroaDomecq, C. and TalonBallestro, P. (2015). Gender Differences in the Hospitality Industry: A Job Quality Index, *Tourism Management*, 51, 234-246.

Santos, L. and Varejão, J. (2007). Employment, Pay and Discrimination in the Tourism Industry, *Tourism Economics*, 13(2): 225-240.

Segovia-Perez, M., Figueroa-Domecq, C., Fuentes-Moraleda, L. and MunozMazon, A. (2019). Incorporating a Gender Approach in the Hospitality Industry: Female, *International journal of Hospitality Management*, 76, 184-193.

Serinikli, N. (2019). Kırsal Alandaki Mikro Kadın Girişimcilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları: Agro-Turizm Kadın Kooperatifleri, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(1): 45-57.

Skalpe, O. (2007). The CEO Gender Pay Gap in the Tourism Industry – Evidence from Norway, *Tourism Management*, 28(3): 845-853. doi:10.1016/j.tourman

Sökmen, A. ve Şahingöz Akar, S. (2017). Kadın Çalışanlarda Cam Tavan Yansıtıcılarından Kurum İkliminin, Tatmini ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma, *İşletme Araştırma Dergisi*, 9(1):113-133.

Şimşek, Ş. M., Özgener, Ş. ve İlhan, İ. (2017). Turizm Sektöründeki Kadın Girişimciler ve Yöneticiler Açısından Otantik Liderliğin Sosyal Tembellik Üzerindeki Etkileri: Yaşam Tatmininin Düzenleyici Rolü, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3): 88-109.

Tahtasakal, M. (2019). *Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Bölgesel Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi: TRB1 Bölgesine Yönelik Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Tekin, A. Ö. (2017). Turizm Sektöründe Toplumsal Cinsiyet Algısı: Beş Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Araştırma, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12):669-684.

Tucker, H. and Boonabaana, B. (2012). A Critical Analysis of Tourism, Gender and Poverty Reduction, *Journal of Sustainable Tourism*, 20(3): 437-455. doi:10.1080/09669582.2011.622769.

Tuncel, I. (2009). *Turizm Haberlerinde Yabancı Uyruklu Kadınların Temsili*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Tükeltürk, Ş. A., ve Perçin, N. Ş. (2008). Turizm Sektöründe Kadın Çalışanların Karşılaştıkları Kariyer Engelleri ve Cam Tavan Sendromu: Cam Tavanı Kırmaya Yönelik Stratejiler, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2): 113-128.

Türksever Çapraz, B. (2019). *Metaştırma Üzerinden Kadın Algısı: Medya Örneği*, (Online) https://www.academia.edu/19673916/METALA%C5%9ETIRMA_%C3%9CZER%C4%B0NDEN_KADIN_ALGISI (23.12.2020).

Uğuz Çelik, S. ve Topbaş, F. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7): 487-509.

United Nations World Tourism Organization UNWTO. (2019). *Global Reportson Women in Tourism, Second Edition, Madrid*, (Online) <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284420407>,(13.12.2020).

Ülkü, A. ve Köroğlu, A. (2014). Kadın Tüketicilerin Turistik Ürün Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörler, *Journal of Recreation & Tourism Research*,1(3):1-11.

Van Eck, N. J. and Waltman, L. (2020). *VOSviewer Manual*, (Online)<http://www.vosviewer.com/> (13.11.2020).

Yirik, Ş. ve Yıldırım Ilgaz, B. (2014). Turizm Sektöründeki Kadın Girişimcilerin Bireysel Değerlerinin Demografik Özellikleri Açısından İncelenmesi: Antalya İli Örneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26): 361-378.

Yüksel, A. (1999). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerine Yansımaları, *Kurgu Dergisi*, 16: 67-81.